

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ŠPANĚLSKÁ ANTROPONYMA V ČESKÉM
DEKLINAČNÍM SYSTÉMU

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vypracovala: Adéla Matoušková

Vedoucí práce: Mgr. Línek Josef, Ph.D.

Studijní program: Česká filologie

Studijní obor: Česká a španělská filologie

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Opavě dne 31. 12. 2010

Podpis:

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Josefu Línkovi, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce.

ÚVOD

Potřeba vyrovnávat se se španělskými osobními jmény čím dál, tím více vzrůstá. Souvisí to s rozšiřujícím se okruhem komunikace v současném světě. Český uživatel je nucen přijímat a přejímat jména vyskytující se v masových médiích, v literatuře, jak odborné, tak v beletrii. Přitom ale neroste počet příruček, ve kterých by uživatel našel poučení o jejich výslovnosti, pravopisu a také začlenění do deklinačního systému cílového jazyka, v našem případě tedy češtiny. Při popisování výslovnosti cizích slov, a tedy i antroponym, je nutné uvažovat především o ortoepii a ortografii obou jazyků. Alespoň základní znalost výslovnosti cizích jmen je nezbytná, ovlivňuje totiž následně i skloňování, popř. i odvozování od těchto jmenných základů.

Při vyslovování cizích slov či jmen se vychází z jejich zvukové formy ve východiskovém jazyce, používají se ale hlásky jazyka cílového. Hlásky cizí, které cílový jazyk nemá, se nahrazují hláskami artikulačně nejbližšími. U španělštiny není přízvuk daný výhradně na první slabiku, jak je tomu v případě jazyka českého. Přízvuk ve španělských slovech má svá pravidla, v některých pozicích je nutné jej zaznačit. Český uživatel je ale zvyklý na značení samohláskové délky. Proto tedy dochází k tomu, že se přízvuk přizpůsobuje češtině, označené samohlásky uživatel vyslovuje s délkou.

Pravidly pro užívání španělských osobních vlastních jmen v češtině se zabývá jen velmi málo příruček. Obecné informace lze nalézt v *Mluvnici češtiny*, dále pak se španělským antroponymům věnuje publikace J. Zemana *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3. Románská osobní jména*. Obecné poučení o přejímání cizích osobních vlastních jmen do češtiny přináší publikace téhož autora, J. Zemana, ve spolupráci s J. Kučerou, *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická osobní jména*. Informace o výslovnosti španělských hlásek je možno čerpat ze *Španělsko-českého slovníku*, jehož autorem je hispanista J. Dubský.

Jako metodologickou příručku jsem si zvolila publikaci *Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině* autorů K. Sekventa a D. Šlosara, která má za cíl poskytnout praktickou oporu uživatelům francouzských antroponym při přejímání těchto jmen do češtiny, podat jim informace o jejich správné výslovnosti a skloňování.

Předmětem mé bakalářské práce „Španělská antroponyma v českém deklinačním systému“ je s využitím excerptce z korpusu SYN2005 analyzovat deklinační typy a podtypy, zjistit odchylky od českých deklinačních typů. V první, teoretické části budou charakterizovány zásady pro pravopis, výslovnost a skloňování antroponym španělského

původu při začleňování do českého deklinačního systému. V druhé, praktické části práce budou zpracovány výsledky excerpce z korpusu SYN2005.

Cílem této práce je tedy analyzovat deklinační typy a podtypy, zjistit odchylky od českých deklinačních typů s využitím metody excerpce z korpusu. Postupem mé práce bylo studium doporučené a jiné relevantní odborné literatury, vymezení problému a excerpce z korpusu SYN2005. Následně pak analýza výsledků a určení deklinačních typů osobních jmen španělského původu.

1 VYMEZENÍ POJMOSLOVÍ

„Jednou z oblastí, které uživatelům českého jazyka činí potíže, je výslovnost a skloňování cizích vlastních jmen.“¹ Ačkoliv existují příručky, slovníky, encyklopedie či učebnice se základními údaji o jejich výslovnosti, „skutečný stav se od nich často odlišuje a výsledkem je jistá rozkolísanost.“² Zejména u zvukové formy jde o nežádoucí jev, neboť od ní se odvozuje i deklinace.³

Při vyslovování cizích slov se „využívají jen české hlásky, cizí se nahrazují artikulačně nejbližšími českými hláskami. Výsledná forma může mít i několik variant. Přízvuk se přizpůsobuje zákonitostem češtiny.“⁴ Existují ovšem i taková rodná jména, která mají stejnou nebo velmi podobnou grafickou formu jak ve španělštině, tak i v češtině. Je tomu tak např. u jmen David, Samuel. „Pak se vedle počeštěné zvukové formy užívá i česká forma bez ohledu na národnost nositele jména.“⁵

Při přejímání každého slova nutně dochází k počešťování. Úpravy se týkají výslovnosti, pravopisu, začleňování do ohýbací soustavy a přechylování.

Obecně se touto problematikou zabývá Mluvnice češtiny a dále také publikace Jiřího Zemana *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině*, konkrétně její třetí díl zabývající se románskými osobními jmény. Neexistují ovšem další příručky, které by se zabývaly chováním konkrétních španělských jmen. Praktická část mé práce tedy bude spočívat v excerpce z korpusu SYN2005.

Než přistoupím k vlastní práci, je třeba definovat pojmy, se kterými budu v průběhu práce zacházet. Charakterizují je podle Encyklopedického slovníku češtiny⁶ a Lotkova Slovníku lingvistických termínů pro filology⁷.

Proprium je „vlastní jméno substantivní povahy, s individuálním, jedinečným denotátem.“⁸

¹ KUČERA, J., ZEMAN, J. (1998), s. 3.

² tamtéž, s. 3.

³ tamtéž, s. 3.

⁴ tamtéž, s. 6.

⁵ tamtéž, s. 8.

⁶ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny* (2002).

⁷ LOTKO, E.: *Slovník lingvistických termínů pro filology* (2005).

Antroponymum je „vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní) nebo skupiny lidí.“⁹ Lotko pojem antroponymum vyznačuje jako „proprium označující osobu, popř. skupinu osob, psané obvykle s velkou iniciálou. Dělí se na jména rodná/křestní, příjmení, příjmi, hypokoristika a pseudonymy.“¹⁰

Rodné neboli křestní jméno je „individuální jméno osoby přidávané obvykle k příjmení.“¹¹

Příjmení je „dědičné jméno rodiny tvořící zpravidla jeden z funkčních členů dvoujmenné nebo vícejmenné antroponymické soustavy.“¹² Přídomek je „přídavek k šlechtickému rodinnému jménu.“¹³

Moce neboli přechylování je „tvoření substantiv záležející na tom, že se k pojmu živé bytosti připojí doplňující znak určitého pohlaví, zpravidla ženského.“¹⁴

Při přejímání každého slova nutně dochází k počešťování. Stejně tak dochází k počešťování cizích vlastních jmen. Úpravy se týkají výslovnosti, pravopisu, začleňování do ohýbací soustavy a přechylování.

„Korpus SYN2005 je synchronním reprezentativním korpusem současné psané češtiny, obsahující 100 milionů textových slov.“¹⁵ Jeho předchůdcem byl korpus SYN2000. „Reprezentativnost korpusu SYN2005 se opírá o nový výzkum recepce psaného jazyka, jeho složení se tedy v některých ohledech od korpusu SYN2000 značně liší. Veškeré publicistické texty jsou z let 2000 - 2004, přičemž každý rok má v rámci publicistiky stejné zastoupení.“¹⁶

Oproti předchozímu korpusu SYN2000 se „proměnilo i zastoupení jednotlivých titulů, k nimž některé další přibyly, v korpusu SYN2005 uživatel najde odbornou literaturu z let 1990-2004, každý rok je stejně zastoupen. Beletrie může být dokonce i starší.“¹⁷

⁸ LOTKO (2005), s. 94.

⁹ Encyklopedický slovník češtiny, s. 42.

¹⁰ LOTKO (2005), s. 16.

¹¹ tamtéž, s. 57.

¹² Encyklopedický slovník češtiny, s. 355.

¹³ LOTKO (2005), s. 95.

¹⁴ tamtéž, s. 74.

¹⁵ ČNK, dostupné z: <http://ucnk.ff.cuni.cz/syn2005.php>

¹⁶ tamtéž

¹⁷ tamtéž

2 PRAVOPIS

V této kapitole pojednám o pravopisu španělských osobních jmen. Jako metodickou příručku použiji publikaci Šlosara a Sekventa *Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině* a pokusím se aplikovat poznatky na vlastní jména původu španělského. Dále pak budu pracovat s „akademickou“ Mluvnicí češtiny 1.

Výše zmínění autoři ve své publikaci uvádějí, že „pravopis francouzských vlastních jmen (s výjimkou počeštěných) se řídí jednoduchou zásadou: jména se v českých textech píše pravopisem původním.“¹⁸ Toto tvrzení se dá přenést i na jazyk španělský. Šlosar a Sekvent dále uvádějí, že „původní pravopis ovšem může být svou odlišností grafiky, její nejednoznačností a rozdílem psaných a vyslovovaných podob pro českého uživatele náročný.“¹⁹

Jak už bylo nastíněno, španělská „osobní jména píšeme v českém textu původním pravopisem. Originální pravopis zčásti známe nebo jej přijímáme z informačních zdrojů, které mají kodifikační povahu.“²⁰ Ve shodě s výše zmíněnou publikací, zaměřenou na oblast frankofonní, mohu tvrdit, že „při citaci se používá i písmen, která se v české abecedě nevyskytují,“²¹ aplikovat i na španělštinu, tedy výchozí jazyk při mnou zkoumaném přejímání antroponym do češtiny.

Při přejímání apelativ z cizího jazyka může dojít k chybám či nepřesnostem. Stejně tak k tomu může dojít i u přejímání cizích jmen vlastních. K nejčastějším pravopisným chybám dle Šlosara a Sekventa patří „vynechání či záměna pořadí písmen a/nebo záměna francouzských písmen s neobvyklými diakritickými znaménky písmeny se znaménky obvyklejšími nebo vynechávání diakritických znaků.“²² Totéž platí i u písmen španělské abecedy.

Zeman ve své publikaci *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3* volí kompromis, nahrazuje ty cizí znaky, jejichž substitute nejbližším českým grafémem odpovídá výslovnosti tohoto grafému v češtině. Pokud by však toto nahrazování komplikovalo pravidla výslovnosti, zachováme původní grafém.²³ Nedojde-li ke změně výslovnosti, pak se záměna toleruje. Jako příklad bych uvedla katalánský grafém „ç“,

¹⁸ SEKVENT, K., ŠLOSÁR, D. (2002), s. 10.

¹⁹ tamtéž, s. 10

²⁰ tamtéž, s. 13

²¹ tamtéž, s. 14

²² tamtéž, s. 15

²³ ZEMAN, J.: (2002), s. 4.

které se v českém pravopise mnohdy zamění za české „c“. To ale může způsobit problém s výslovností ve chvíli, kdy tento grafém předchází samohlásce, jak je tomu například v příjmení Lourenço. Na první pohled se může zdát, že spojení grafémů „ç-o“ bude indikovat četbu [ko], jako je tomu u klasického španělského „c-o“. Tento grafém se ovšem ve své vyslovené formě podobá spíše fonému [s]. Vzhledem k tomu, že záměna nepůsobí změnu v deklinaci, pouze ve výslovnosti, nebudu jí věnovat další zvýšenou pozornost.

Naopak někdy dle zmiňované publikace dochází k tomu, že se „při skloňování osobních jmen cizího původu v českém textu a při odvozování od cizích jmen pravopisná podoba původních jmen mění podle výslovnosti. Prvním případem je, jestliže jméno končí na grafické -c, vyslovované jako [k].“²⁴ Ze španělských rodných jmen k takovému případu patří jen pár výjimek, a to Isaac a Eric, což je dubletní podoba jména Erico s typičtějším zakončením pro španělská mužská křestní jména.

Dalším a mnohem čtenějším případem jsou právě jména zakončená na grafické -co, u jejichž deklinace je možné přizpůsobit grafickou podobu výslovnosti, a to užívat namísto grafému „c“ grafém „k“. Mezi zástupce tohoto typu patří např. jména Federico, Dominico, Francisco, Erico, Franco, Ulrico, Velasco a značné množství příjmeních. „V odborném stylu se často dává přednost grafickým podobám původním“²⁵, tedy v genitivu singuláru maskulina Erica.

Podtypem tohoto případu je pak jeho varieta, zakončení na „-ca“. Jako příklady uvádím např. jména Bianca, Erica, Mónica, Rebeca, Verónica.

S tímto je spojena problematika psaní měkkého a tvrdého „i“/„y“ v koncových tvarotvorných formantech po grafému „ch“ v genitivu singuláru u příjmení typu Concha, Sancha. Navzdory měkké výslovnosti [č] se v grafické podobě píše tvrdé -y, a to vzhledem k tvrdosti předcházejícího grafému „ch“.

Dalším kandidátem na problematické užití je grafém pro [x]. Dle Mluvnice češtiny 1 „měla čeština v době tvoření grafické soustavy oproti latině navíc foném [x], pro který se ustálilo užívání spojení liter „c“ a „h“ („ch“).“ Naproti tomu španělština má pro foném [x] grafémy „j“, „g“ a „x“, přičemž dva poslední jsou podmíněny tím, že za nimi musí následovat přední samohláska.

²⁴ SEKVENT, K., ŠLOSAR, D. (2002), s. 16.

²⁵ tamtéž, s. 16

Grafické spojení „ch“ se ve španělštině užívá pro foném [č] téměř bezvýhradně. Jedinou výjimku tvoří jména, která jsou právě tímto grafémem zakončena, jako je např. Antich. V tomto případě je jeho výslovnost [k].

Pro foném [k] má španělská grafická soustava nejen samotný grafém k, který se vyskytuje pouze ve jménech přejatých, ale i další možnosti. Mezi ně patří grafém „c“, vyskytuje-li se před zadními samohláskami, a dále pak grafické spojení „qu“, za nímž následuje přední samohláska.

Podle Mluvnice češtiny 1 „česká grafická soustava převzala z grafické soustavy středověké latiny téměř všechny grafémy, tedy prostředky pro označování fonémů.“²⁶ Jak je uvedeno v Mluvnici dále, pro ten foném, kterým se čeština odlišovala od latiny, se užila sprežka nebo se využilo grafému označujícího foném zvukově blízký.²⁷

Mluvnice češtiny 1 uvádí, že „u slov přejatých je většinou grafika počest'ována, jindy se zachovává grafika toho jazyka, z něhož bylo slovo přejato.“²⁸ Tato jména nazývají jako cizí. V některých případech se dle mluvnice „dosud připouští grafika původní i zdomácnělá, v méně běžných slovech se původní grafika drží. Důsledně je pak počest'ování přejatých slov prováděno po stránce přízvukové, to se však týká spíš výslovnosti než grafiky.“²⁹

Vlastní jména pocházející z jazyka s latinskou abecedou, i když nějakým způsobem upravenou, se dle Mluvnice češtiny 1 „pro české potřeby ponechávají v původní podobě.“ Výslovnost se pak zjednodušuje tak, že se „vystačuje s domácím repertoárem fonémů. I při zjednodušené české výslovnosti se předpokládají značné znalosti pravidel o platnosti cizích grafémů.“³⁰

Ponechávání původní grafiky se týká jmen, v nichž jsou obsaženy grafémů „x“, „q“, „w“, cizí původ zpravidla signalizují také grafémy „f“, „ó“. Jak je nastíněno ve zmiňované mluvnici, „k běžným grafickým cizostem patří také psaní měkkého „i“ po velárních souhláskách.“ Navíc se v Mluvnici češtiny 1 zmiňuje, že „pro přejatá slova a

²⁶ PETR, J. a kol.: *Mluvnice češtiny I.* (1986), s. 164.

²⁷ tamtéž, s. 164.

²⁸ tamtéž, s. 168.

²⁹ tamtéž, s. 169.

³⁰ tamtéž, s. 169.

jména neplatí pravidlo, že grafém „i“ označuje spolu s fonémem „i“ také výslovnost předchozích hlásek „d“, „t“, „n“ jako „ď“, „ť“, „ň“.³¹

Dále se mluvnice vyjadřuje i k označování délky samohlásek. Uvádí, že „počešťování grafiky přejatých slov se v značném rozsahu projevuje označováním délky u samohlásek ve shodě s výslovností.“³²

Šlosar a Sekvent ve své publikaci uvádějí, že „jména některých historických osobností jsou zčásti počeštěna, v překladech literárních děl se někdy uplatňují české ekvivalenty osobních jmen“³³ K takovému případu lze přiřadit např. jméno Juana la Loca v přeložené podobě Johana Šílená.

³¹ PETR, J. a kol.: *Mluvnice češtiny I.* (1986), s. 168.

³² tamtéž, s. 168.

³³ SEKVENT, K., ŠLOSAR, D. (2002), s. 16.

3 VÝSLOVNOST

Tato kapitola se bude týkat výslovnosti španělských vlastních jmen v češtině.

Výslovnost je dle Zemana trojího druhu: „původní (v našem případě španělská), počeštěná a česká. V praxi se nemusejí realizovat všechny tři. Přesto je vymezení počeštěné výslovnosti potřebné, např.: srovnání výslovnosti samohláskových grafémů s čárkou ve španělštině a češtině.“³⁴

Šlosar a Sekvent ve své publikaci vycházejí z faktu, že „výslovnost (...) jmen v českém textu je stylově diferencovaná. V odborném stylu se výslovnost vlastních jmen často shoduje s jejich výslovností původní nebo se k ní aspoň velmi blíží. Ve stylu uměleckém a publicistickém se výslovnost (...) jmen počešťuje. Původní výslovnost se přizpůsobí základním charakteristickým rysům české výslovnosti (české artikulaci hlásek, přízvuku, intonaci), a že se hlásky češtině cizí nahrazují nejbližšími hláskami českými.“³⁵ Toto tvrzení se dá zobecnit a aplikovat i na antroponyma původu španělského.

Ve své publikaci Šlosar a Sekvent dále uvádějí, že „při přepisu výslovnosti neužíváme mezinárodní fonetické abecedy, ale české grafické soustavy, která poměrně dobře umožňuje vystihnout adaptovanou výslovnost původních jmen užitých v českém textu.“³⁶ Základem české výslovnosti cizích vlastních jmen je podle nich „původní zvuková podoba jména, realizovaná ovšem českým hláskovým repertoárem.“³⁷

Tato spisovná výslovnost vychází dle Šlosara a Sekventa „z českých artikulacních vlastností hlásek, slovní přízvuk je v češtině kladen výhradně na první slabiku jména. Problematické je vnímání a vyslovování délky původních samohlásek. Na rozdíl od češtiny, kde má délka samohlásek funkci rozlišovací, je v původním jazyce délka dána pozicí ve slově v závislosti na přízvučnosti či nepřízvučnosti slabiky obsahující dotyčnou samohlásku.“³⁸

Šlosar a Sekvent připouští jako dubletní výslovnost takovou, kdy „vedle základní výslovnosti s krátkým [e] proniká do české výslovnosti vlastních jmen typu René, José délka koncového [é].“³⁹

³⁴ ZEMAN, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3. Románská osobní jména.* (2002), s. 3.

³⁵ SEKVENT, K., ŠLOSAR, D. (2002), s. 19.

³⁶ tamtéž, s. 10 n.

³⁷ tamtéž, s. 20.

³⁸ tamtéž, s. 20 n.

³⁹ tamtéž, s. 21.

Největším problémem, který může nastat při adaptaci výslovnosti španělských antroponym českým mluvčím, je dle Šlosara a Sekventa „značný rozdíl mezi grafikou a výslovností. Ta závisí nejen na povaze vyslovovaného písmena, ale i na jeho okolí.“⁴⁰

Mezi další chyby, které se při výslovnosti cizích vlastních jmen v češtině se často vyskytují, Šlosar a Sekvent řadí „výslovnost původních jmen podle výslovnostních zásad jiných jazyků, hl. angličtiny; nebo již zmiňované vyslovování samohlásky s označeným přízvukem jako samohlásky dlouhé; vyslovování jména ve shodě s jeho pravopisnou podobou nebo také chybná interpretace grafické podoby jména.“⁴¹

3.1 ŠPANĚLSKÁ VÝSLOVNOST

Nyní uvádím přehled španělské výslovnosti jednotlivých písmen a jejich kombinací.

Zvukový repertoár španělštiny se skládá z:

- 5 samohlásek: [a], [e], [i], [o], [u]
- 20 souhlásek: [p], [t], [k], [b], [d], [g], [č], [f], [s], [ch], [m], [n], [ň], [l], [l'], [r] [r], [j], [w], [θ]
- 14 dvojhlásek: 6 klesavých – [ai], [ei], [oi], [au], [eu], [ou] a 8 stoupavých – [ia], [ie], [io], [iu], [ua], [ue], [uo], [ui] a 4 trojhlásek [iái], [iéi], [uái], [uéi].⁴²

Při tvorbě tohoto přehledu jsem se opírala jak o Zemanovu příručku *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3*, tak o *Fonetiku a fonologii současné španělštiny*⁴³ Petra Čermáka.

3.1.1 SAMOHLÁSKY

Jak uvádí Zeman ve své publikaci, „výslovnost samohlásek ve španělských osobních jménech je shodná s výslovností českých samohlásek.“⁴⁴ Uvádí také, že

⁴⁰ SEKVENT, K., ŠLOSAR, D. (2002), s. 21.

⁴¹ tamtéž, s. 21 n.

⁴² ZEMAN, J.: (2002), s. 6.

⁴³ ČERMÁK, P.: *Fonetika a fonologie současné španělštiny*. (2005), s. 71 n.

⁴⁴ ZEMAN, J.: (2002), s. 6.

„všechny samohlásky mají své dlouhé protějšky.“⁴⁵ V doporučení výslovnosti samohláskových grafémů s čárkou panuje nejednotnost. Hispanista Oldřich Bělič upozorňuje, že „čárka nevyznačuje délku, ale přízvuk.“⁴⁶ Dle Zemana „ostatní příručky toto ani neuvádí, popř. nepřesně a nedůsledně.“⁴⁷

Dle Dubského Španělsko-českého slovníku „samohlásky a, e, o (takzvané silné) nevytvářejí navzájem dvojhlásky. To znamená, že např. spojení oa ve jméně Joaquín se vyslovuje dvojslabičně.“⁴⁸ Naproti tomu „slabé samohlásky i, u spojené mezi sebou nebo s některou další samohláskou silnou tvoří dvojhlásky nebo trojhlásky, v nich se i vyslovuje jako české [j], u jako polosamohláska [Ů].“⁴⁹

3.1.2 SOUHLÁSKY

V následujícím přehledu se budu opírat o více zdrojů, Zemanovu publikaci, Dubského Španělsko-český slovník, dále pak Zemanem citované *Jak je čist?*, VŠČ 2 a publikaci Honzáka, Honzákové a Romportla. Zaměřím se pouze na souhlásky s výslovností odlišnou od češtiny. Mezi ostatní, vyslovující se stejně jako v jazyce českém, patří souhlásky „d“, „f“, „k“, „l“, „m“, „p“, „r“, „s“, „t“, „x“. I u těch se v některých případech vyskytuje upravená výslovnost, např. u souhlásek „d“ a „m“ na konci jména.

Souhláska „b“ „zní jako české [b] na začátku slov po pauze, po hláskách „m“, „n“, např. Bárbara; jinde, např. u jména Abril jako bilabiální hláska [w], kdy rty nejsou tak sevřeny jako při českém [b].“⁵⁰

Dubský ve svém slovníku uvádí, že „souhláska „c“ před souhláskami a před samohláskami „a“, „o“, „u“ zní jako české [k] (Carlos, Cristóbal); před samohláskami „e“, „i“ zní jako neznělé anglické [θ]“⁵¹ (Marcelo).

⁴⁵ ZEMAN, J. (2002), s. 6

⁴⁶ BĚLIČ, O.: *Španělská literatura* (1968), s. 389.

⁴⁷ ZEMAN, J. (2002), s. 7 n.

⁴⁸ DUBSKÝ, J. (1989), s. 15.

⁴⁹ tamtéž, s. 15.

⁵⁰ tamtéž, s. 13.

U Zemana se objevuje nepřesný popis španělské výslovnosti, a to že by se „c“ před „e“, „i“ mělo vyslovovat jako [s].⁵²

Stejně jako „c“ před předními samohláskami se vyslovuje „z“ v jakýchkoli pozicích.

„Psané „ch“ vyslovujeme jako [č] (Sancho), na konci cizích slov, jmen zní jako [k].“⁵³ (Antich)

„Souhláska „g“ se před souhláskami a před samohláskami „a“, „o“, „u“ vyslovuje jako české [g] (Magdalena, Gabriel); před „e“, „i“ zní jako české [ch].“⁵⁴ (Regina, Gerardo).

Psané skupiny „cua“, „cuo“, „gua“, „guo“ se vyslovují jednoslabičně jako [cOua], [cOuo], [gOua], [gOuo]. (Pascual, Gualterio) Naproti tomu skupina „gue“ se vyslovuje jako [ge] a „gui“ jako [gi]. (Miguel, Guillermo)⁵⁵

Ve španělské grafice ovšem existují i skupiny „güe“, „güi“, které také vyslovujeme jednoslabičně jako [gOue], [gOui].⁵⁶

„H“ se ve španělštině nikdy nevyslovuje (Hernán, Helena), psané „j“ se vyslovuje [ch] (Javier, Alejandro) a psané „qu“ zní jako české [k] (Enrique).“⁵⁷

„Grafém „ll“ se vyslovuje jako měkké [l’], nikoliv jako [lj]. V běžné řeči se blíží výslovnosti našeho [j] (Guillermo).“⁵⁸

Dle Čermáka „má grafém „rr“ znít na začátku slov a po souhláskách „s“, „l“, „n“ zdvojeně, „vícekmítově“⁵⁹

Dubský ve svém slovníku uvádí, že „výslovnost hlásky „v“ je ve španělštině stejná jako výslovnost hlásky „b“⁶⁰, tedy „na začátku věty, na začátku slov po pauze, po hláskách „m“, „n“ zní jako české [b], jinde jako bilabiální hláska [w], kdy rty nejsou tak sevřeny jako při českém [b].“⁶¹

„Grafém „y“ se vyslovuje se jako české [j], nejedná-li se o spojku y (= a).“⁶² (Yago)

3.2 POČEŠTĚNÁ VÝSLOVNOST

⁵¹ DUBSKÝ, J. (1989), s. 13.

⁵² ZEMAN, J. (2002), s. 6.

⁵³ tamtéž, s. 13.

⁵⁴ tamtéž, s. 13.

⁵⁵ DUBSKÝ, J. (1989), s. 13.

⁵⁶ tamtéž, s. 13.

⁵⁷ tamtéž, s. 14.

⁵⁸ tamtéž, s. 14.

⁵⁹ Čermák, s. 91.

⁶⁰ DUBSKÝ, J. (1989), s. 14.

⁶¹ tamtéž, s. 13.

⁶² tamtéž, s. 14 n.

Nyní bych v krátkosti shrnula odchylky výslovnosti počestěné podoby španělských osobních jmen od jejich španělské výslovnosti. Jako oporu užiji Zemanovu publikaci *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3*, kde je situace velmi přehledně nastíněna.

Grafémy s čárkou se většinou vyslovují jako dlouhé samohlásky. Následují-li po sobě dvě samohlásky, z nichž druhá je označená čárkou, vyslovuje se samohlásková skupina jako dvojhláska (Raúl - [raul]). Osobní jména zakončená na skupiny [es] (-ez, -es) a [is] (-iz, -is) mívají často v tomto zakončení dlouhou samohlásku bez ohledu a označení dlouhé samohlásky v psané formě [rodrigés] x Rodríguez. U některých osobních jmen se ustálila výslovnost dlouhé samohlásky, aniž by byla v grafice označována [santjágo] x Santiago.⁶³

Jako další odchylku od španělské výslovnosti Zeman řadí výslovnost „ll“ jako [lj].⁶⁴

⁶³ ZEMAN, J. (2002), s. 8

⁶⁴ tamtéž, s. 9.

4 SKLOŇOVÁNÍ

V této kapitole se pokusím nastínit teoretické poznatky o deklinaci apelativ a antroponym obecně, konkrétněji pak se zaměřením na jména přejatá. Vycházet budu zejména z Mluvnice češtiny 2.

Právě výše zmíněná mluvnice uvádí jako základní tvar substantiva nominativ, který „reprezentuje podstatné jméno jako lexém.“ Dále tvrdí, že pádová koncovka nominativu je tedy „základní mezi ostatními deklinačními koncovkami substantiva a spolu s morfonologickým charakterem finálního konsonantu základu rozhoduje o zařazení substantiva do deklinačních typů a podtypů.“⁶⁵

Když se dostane přejaté slovo do širšího užívání, „zastírá se jeho původní struktura, deklinační formant se začne pokládat za součást tvarotvorného základu, k němuž se teprve připojují koncovky domácí, anebo se základní podoba přejatého slova zbaví cizího deklinačního formantu a ten se nahradí deklinačním formantem domácím - nejčastěji nulovou koncovkou.“⁶⁶

V Mluvnici češtiny 2 je dále uvedena i problematika plynoucích z přejímání slov a jmen z románských jazyků. Jsou to jazyky s málo rozvinutou flektivností, nesnáze tedy pramení při přejímání obvykle z toho, že „pro zakončení slova v cizím jazyce není v češtině buď vůbec, nebo aspoň v příslušné rodové kategorii odpovídající deklinační paradigma, např. pro substantiva na -i, -y, -é.“⁶⁷

K tomu mluvnice podotýká ještě to, že takové paradigma může být i spojeno „s určitými morfonologickými podmínkami na konci tvarotvorného základu.“ Často ale dochází ke komplikaci tehdy, když „mezi psanou a vyslovovanou podobou přejatého slova není korespondence odpovídající vztahu grafiky a výslovnosti v češtině.“⁶⁸ Tak je tomu např. u katalánského příjmení Puig, jehož tvrdé grafické zakončení by mohlo svádět k tomu, že v písemné formě dojde k deklinaci dle tvrdého vzoru „pán“. Toto jméno má ale ve výslovnosti podobu [puďž], náleží tedy k deklinačnímu vzoru „muž“.

⁶⁵ PETR, J. a kol.: *Mluvnice češtiny 1*. (1986), s. 280.

⁶⁶ tamtéž, s. 336.

⁶⁷ tamtéž, s. 336.

⁶⁸ tamtéž, s. 336.

Ve druhém díle Mluvnice češtiny se uvádí, že „k domácímu typu skloňování se těsně přimykají ta přejatá jména, jejichž zakončení odpovídá sice v češtině deklinační formant v základním tvaru nominativu singuláru, avšak tento formant charakterizuje jména s jinou rodovou charakteristikou.“⁶⁹ Dle zmíněné mluvnice „je to případ jmen zakončených na -o, která se v důsledku svého přirozeného rodu v češtině zařadila jako maskulina životná.“⁷⁰

Skloňují se podle tvrdého mužského vzoru „pán“, a to „kromě nominativu a vokativu singuláru, kde se zachovává přejaté zakončení na -o.“⁷¹ Dále v mluvnici tvrdí, že „uvedeným způsobem se skloňují španělská mužská osobní jména a příjmení zakončená na -o, před nímž předchází souhláska tvrdá nebo obojetná.“⁷² Jako příklad bych uvedla jména Alejandro, Fernando, Máximiliano nebo Rodrigo.

K případům jmen, kdy před koncovým -o předchází souhláska pravopisně měkká, se Mluvnice češtiny 2 vyjadřuje tak, že se v plurálu skloňují podle vzoru „muž“, mají tedy v akuzativu a instrumentálu plurálu koncovky -e a -i.“⁷³ K tomuto typu bych zařadila např. jména Andrés, Ángeles, Blas, Carlos, Jesús, Nicolás, Zacarías.

Zvláštním typem jsou ta jména, u nichž „před koncovkou -o předchází polosamohláskové -i, realizované v češtině většinou jako [j]. V plurálu mají rovněž tvary podle měkkého vzoru „muž“.“⁷⁴

Podle citované mluvnice „pronikla španělská antroponyma, stejně jako některá jména řeckolatinského původu, do neoborného užívání a přizpůsobila se domácímu skloňovacímu systému.“ Jak je v mluvnici dále vysvětleno, „dosáhla toho tak, že zakončení v nominativu singuláru se začalo chápat jako součást základu a všechny tvary se začaly tvořit až od tohoto rozšířeného základu.“⁷⁵

Zvláštnosti se vyskytují i u těch přejatých jmen, „která se svým zakončením v základní podobě sice zařazují do některého typu a paradigmatu jmen domácích, u nichž si ale neobvyklé zakončení kmene vynutilo jisté odchylky.“⁷⁶ Mluvnice češtiny 2 to dále rozvádí a tvrdí, že je to mimo jiné „případ ženských jmen zakončených na -a, kterému předchází samohláska.“⁷⁷ U španělských ženských osobních jmen jsou to konkrétně

⁶⁹ PETR, J. a kol.: *Mluvnice češtiny I.* (1986), s. 336.

⁷⁰ tamtéž, s. 336.

⁷¹ tamtéž, s. 336.

⁷² tamtéž, s. 336.

⁷³ tamtéž, s. 336.

⁷⁴ tamtéž, s. 337.

⁷⁵ tamtéž, s. 339.

⁷⁶ tamtéž, s. 340.

⁷⁷ tamtéž, s. 340.

přední samohlásky -e- nebo -i-. Jako příklad bych uvedla některá křestní jména: Amelia, Cecilia, Dulcinea, Emilia, Florencia, Galatea, Lucía, Lucrecia, María, Rosalía.

Dle zmiňované mluvnice „bývají tato jména počestěna na -ie a řadí se k měkkému vzoru „růže“, ať už si zachovávají cizí zakončení v nominativu singuláru, nebo nikoliv.“⁷⁸

Je třeba zmínit i to, že „při přejímání španělských antroponym do češtiny nedochází k jevu, který je zřetelný u přejímání apelativ typu „centurio“, u něhož dochází k tzv. dvoukmenovosti, tj. k jevu, kdy se v některých pádech rozšiřuje kmenotvorná přípona o formant -n-.“⁷⁹

Druhý díl Mluvnice češtiny objasňuje také odchylky od skloňování podle domácích vzorů. „Mívají je ta přejatá jména, která se do domácího deklinačního systému obtížně zařazují vzhledem k neobvyklému zakončení svého základního tvaru.“⁸⁰ Jsou to, jak je uvedeno v mluvnici, „zvláště jména se základní podobou na jiné samohlásky, než které fungují v češtině jako koncovky nominativu singuláru.“⁸¹ Řadí mezi ně např. mužská jména zakončená na -i, -í a také na -u. Z konkrétních jmen bych k nim zařadila např. Araceli či Magalí a příjmení Gaudí, Bueldi, Goiti, Licardi, Mariategui, Ulibarri, Urruchi, Zunzunegui, z těch končících na grafém -u by to pak bylo např. příjmení Maeztu.

Dále pak se mluvnice vysvětluje, že „samohláska -i, -í se hodnotí jako součást základu, k němuž se připojují v singuláru koncovky zájmenné.“⁸² V genitivu a akuzativu jde o tvar Gaudího, dativ má podobu Gaudímu, lokál a instrumentál mají shodnou formu Gaudím. V plurálu jsou dle mluvnice „vedle tvarů se zájmennými koncovkami tvary podle vzoru „muž“.“⁸³ Konkrétně pak u příjmení Gaudí zní nominativ a vokativ plurálu Gaudí a Gaudíové, genitiv plurálu má tvary Gaudích a Gaudíů, dativ plurálu pak Gaudím i Gaudíům, akuzativ plurálu Gaudí a Gaudie, lokál plurálu má jen jednu možnou podobu, a to Gaudích, stejně tak má jednu formu i instrumentál plurálu Gaudími.

Jména zakončená na -é, jako např. Noé či René, „mají rovněž tvary se zájmennými koncovkami.“⁸⁴

Čeština přejímá i některá jména, která pak - dle Mluvnice češtiny 2 - „zůstávají zcela mimo domácí skloňovací systém.“⁸⁵ Mluvnice pak uvádí rozdíl mezi nesklonností

⁷⁸ PETR, J. a kol.: *Mluvnice češtiny 1*. (1986), s. 340.

⁷⁹ tamtéž, s. 341.

⁸⁰ tamtéž, s. 341.

⁸¹ tamtéž, s. 342.

⁸² tamtéž, s. 342.

⁸³ tamtéž, s. 342 n.

⁸⁴ tamtéž, s. 342.

⁸⁵ tamtéž, s. 344.

apelativ a antroponym. K nesklonným apelativům patří ta „končící v psané podobě na dlouhou samohlásku, s výjimkou -í po měkké souhlásce.“⁸⁶ Naproti tomu „antroponyma zakončená na dlouhou samohlásku se skloňují,⁸⁷ např. Miró, Pelé či Gaudí.

Mluvnice ale také podotýká, že „některá jména kolísají mezi sklonností a nesklonností.“⁸⁸ Je ale nutno podotknout, že Šlosar a Sekvent ve své publikaci o francouzských jménech spíše než variantě nesklonnosti „dávají přednost alternativnímu zařazení k některému blízkému deklinačnímu typu.“⁸⁹

Obě výše zmiňované publikace se shodují na tom, že pro deklinaci je podstatná a rozhodující výslovnostní podoba zakončení. V Mluvnici češtiny 2 můžeme najít formulaci, že „pro deklinaci je rozhodující zakončení jména ve výslovnosti.“⁹⁰ Šlosar a Sekvent pak uvádějí tvrzení, že „skloňování rodných jmen je rozlišeno dle toho, zda jde o jména mužská, nebo ženská a dále podle grafické a výslovnostní podoby zakončení.“⁹¹

Šlosar se Sekventem v publikaci uvádí i dublety, tedy „dvojí možné podoby, jak fonetické, pravopisné, tak i deklinační, které jsou přirozenou součástí každého živého jazyka.“⁹²

V jejich publikaci, kterou jsem použila jako metodickou příručku, je deklinace „uspořádána podle rodu, tedy na mužskou a ženskou, s vnitřním členěním podle zakončení, které umožňuje rychlou orientaci, a se zvláštním výkladem o osobních jménech s předložkou de; také pojednává o složených jménech.“⁹³

V následující kapitole se již hodlám zaměřit na konkrétní rozdělení deklinačních typů a podtypů španělských antroponym.

⁸⁶ PETR, J. a kol.: *Mluvnice češtiny 1*. (1986), s. 344.

⁸⁷ tamtéž, s. 344.

⁸⁸ tamtéž, s. 345.

⁸⁹ SEKVENT, K., ŠLOSAR, D. (2002), s. 26.

⁹⁰ PETR, J. a kol.: *Mluvnice češtiny 1*. (1986), s. 342.

⁹¹ SEKVENT, K., ŠLOSAR, D. (2002), s. 26.

⁹² tamtéž, s. 12.

⁹³ tamtéž, s. 11.

4.1 RODNÁ JMÉNA

Pro zařazení do deklinačních typů je u substantiv „rozhodující podoba deklinačního formantu v základním tvaru, kterým je nominativ singuláru.“⁹⁴ První typ mužských jmen (vzor „pán“ a „muž“) má nulovou koncovku. Jedná se o základní typy. Druhé dva typy, minoritní, mají koncovky samohláskové. Typ druhý má koncovku -e („soudce“) a třetí typ koncovku -a („předseda“). Čtvrtý typ, ke kterému se řadí pouze propria cizího původu, je zakončen na -o. Paradigma se liší od paradigmatu vzoru „pán“ jen v nominativu a stejném vokativu.⁹⁵

U prvního typu se dají vyčlenit dva podtypy, u prvního se v genitivu objevuje koncovka -a („pán“), u druhého -e („muž“).⁹⁶

Podle deklinačního formantu v nominativu singuláru se flexe feminin rozděluje do tří typů. První je zakončen na samohlásku -a nebo -ě (e) (vzory „žena“, „růže“).⁹⁷ Další typ tvoří ta feminina zakončená na nulový formant, zde se vydělují dva podtypy. První má v genitivu koncovku -e („píseň“), druhý podtyp má -i („kost“).⁹⁸

4.1.1 MUŽSKÁ RODNÁ JMÉNA

Mužská rodná jména se dají rozdělit na ta, která jsou zakončená na souhlásku, a ta se zakončením na samohlásku.

4.1.1.1 MUŽSKÁ JMÉNA ZAKONČENÁ NA SOUHLÁSKU

Typ: Juan

Vzor: pán

„Vyslovované koncové „n“ spolu s předcházející samohláskou je v českém textu náhradou za původní nosovku. K němu se připojují koncovky vzoru pán.“⁹⁹

⁹⁴ Mluvnice češtiny 2, s. 290.

⁹⁵ tamtéž, s. 290 n.

⁹⁶ tamtéž, s. 291.

⁹⁷ tamtéž, s. 322.

⁹⁸ tamtéž, s. 322.

⁹⁹ SEKVENT, K., ŠLOSAR, D. (2002), s. 34.

Patří sem jména zakončená na tvrdé souhlásky -n, -r, -d ale také na -m, -b, -p, -l, tedy na souhlásky obojetné s výjimkou -s, -z, -x. (Zeman, 10) U tohoto skloňovacího typu nedochází k žádným odchýlkám od českého vzoru pán, koncovky se ve všech pádech shodují s jeho deklinačním paradigmatem. Jedinou skupinou jmen, která v rámci tohoto typu může činit potíže, jsou jména zakončená na -l, jako je např. Manuel, Gabriel či Fidel, a to ve vokativu, kdy se nabízí možnost zakončení na -e či -i. O tom se ale více zmíním v podkapitole tomuto podtypu určené.

V nominativu je nulový morf (Juan-0), v genitivu a akuzativu -a (Juan-a), v dativu a lokálu -ovi (Juan-ovi), vokativ je zakončen na -e (Juan-e), v instrumentálu je stejně jako u českého vzoru pán koncové -em (Juan-em).

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – JUAN (pán)
nom.	Juan
gen.	Juana
dat.	Juanovi
akuz.	Juana
vok.	Juane
lok.	Juanovi
instr.	Juanem

Tab. 1 - skloňovací typ Juan

K tomuto typu patří kromě výše rozebraného např. jména Adán, Adrián, Agustín, Abraham, Aníbal, Baltasar, David, Efraín, Esteban, Fermín, Florián, Gaspar, Héctor, Hernán, Joaquín, Juan, Julián, León, Martín, Melchor, Ramón, Rubén, Salvador, Sebastián, Tristán, Valentín a další.

Excerpce z korpusu SYN2005 dokázala, že u jmen španělského původu zakončených na tvrdé souhlásky -n, -r, -d nebo na výše zmiňované obojetné souhlásky -m a -b opravdu v užívání nedochází k jakýmkoli komplikacím v rámci deklinace. Velkou roli v tomto bezpečném, a tedy bezchybném užití hraje i velká podobnost či totožnost se jmény českými.

Podtyp: Manuel

Vzor: pán

Jak už ale bylo nastíněno výše, uvnitř tohoto deklinačního typu by se dala vymezit skupina jmen, jejichž vokativní zakončení může činit uživateli problém.

Korpus SYN2005 ukazuje, že u jmen zakončených na -l, jemuž předchází -e-, tedy např. Miguel, Fidel, Daniel, Gabriel, Rafael nepanuje ve vokativu singuláru jednotnost, v excerpovaných textech se vyskytuje vokativní forma zakončená na -e u jmen Manuel a Fidel, naproti tomu ale několikanásobné užití koncového -i u jména Miguel. V ostatních singulárových pádech se koncové morfémy shodují.¹⁰⁰

Z poměru užití koncových formantů lze usoudit, že spíše než ortografická norma je pro uživatele směrodatný úzus a zažitě používání toho kterého jména. Zeman se v třetím dílu publikace *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině*¹⁰¹ o možném vymezení tohoto podtypu ani nevyjadřuje, jméno Rafael plně a bez výjimky vokativu zahrnuje do skupiny jmen skloňovaných dle vzoru pán.

Mužská jména zakončená na jedno souhláskové písmeno: -s

Typ: Carlos, Luis

Vzor: muž

Koncové -es či -os se ve španělském jazyce vyslovuje a je tedy součástí základu, ke kterému se připojují koncovky vzoru „muž“.

Nominativ je zakončen nulovým morfem (Carlos-0), v genitivu a akuzativu -e (Carlos-e), vokativ je zakončen na -i (Carlos-i), v instrumentálu je stejně jako u českého vzoru „muž“ koncové -em (Carlos-em).

Jediné dva pády, které by mohly činit uživateli potíže s deklinací, jsou dativ s lokálem. Jedná-li se jen o užití křestního jména, tedy bez příjmení, pak se užívá delší varianta s koncovým -ovi. Následuje-li ale i příjmení nebo další křestní jméno, je správné užít krátkou podobu křestního jména a poté druhé jméno či příjmení s koncovým -ovi, tedy např.: Luisi Buñuelovi, Juanu Carlosovi. Toto náležité užívání potvrzuje i korpus SYN2005. Konkrétně u jména Carlos jsem ale při excerpaci zaznamenala dvojí možnou podobu zmiňovaných pádů (dativ a lokál), a to Carlosu a Carlosi. První varianta, tedy ta

¹⁰⁰ Český národní korpus - SYN2005. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005.

Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

¹⁰¹ ZEMAN, J. (2002)

zakončená na -u, se objevila v 60%, naproti tomu koncové -i se v dativu či lokálu u tohoto jména objevila ve 40% případů.

K tomuto typu jmen můžeme přiřadit jména jako Andrés, Blas, Carlos, Jesús, Lucas, Luis, Marcos, Matías, Nicolás, Tomás a další. Je to silně zastoupený deklinační typ, k němuž se řadí i velké množství biblických jmen.

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – CARLOS
nom.	-0
gen.	-e
dat.	-ovi ve spojení s příjmením pak -i nebo -u
akuz.	-e
vok.	-i
lok.	-ovi ve spojení s příjmením pak -i nebo -u
instr.	-em

Tab. 2 - skloňovací typ Carlos

Podtyp: Félix

Vzor: muž

Dále bych k tomuto skloňovacímu typu přiřadila jména zakončená na obojetné souhlásky -x, -z a vyslovované -j, které se ve španělské grafické podobě realizuje dvěma způsoby, a to grafémy -ll nebo -y. Tyto dvě poslední varianty se ale spíše vyskytují u příjmení. Tento podtyp celkově není příliš hojně zastoupen, na souhlásku -x jsou z rodných jmen zakončena snad jen dvě, a to Félix a Max. Ještě těžší bylo najít zástupce mužských jmen s koncovým formantem -z. Dalo by se k nim přiřadit jméno Cruz, ale v tomto případě není tak úplně jisté, zda se jedná o jméno ženské, či mužské. Právě ženská jména jsou častěji zakončená na -z, než jména mužská, např. Beatriz, Paz.

U španělských mužských jmen zakončených na skupinu souhlásek -rd-, -nd-, -ld-, -nz- se k základu přidalo koncové -o, vznikla tak např. jména Fernando, Ricardo, Romuelo, Lorenzo. Naproti tomu u těch jmen, u nichž koncovému -d nepředchází jiná souhláska, ale samohláska, k takovému přidávání -o.

4.1.1.2 MUŽSKÁ JMÉNA ZAKONČENÁ NA SAMOHLÁSKU

Značnou část španělských mužských rodných jmen tvoří ta se samohláskovým zakončením. Největší množství z nich končí na -o, rovněž na -e je zakončeno celkem dost mužských jmen španělského původu.

Mezi ta zakončená na -o patří např.: Alberto, Alfonso, Alejandro, Armando, Arturo, Baldomero, Emilio, Darío, Eduardo, Domingo, Federico, Fernando, Diego, Guillermo, Octavio, Pedro, Pablo, Rodrigo, Sancho, Sergio, Tirso a mnoho dalších. K těm s koncovým -e pak náleží např.: Lope, Bartolomé, Bernabé, Clemente, Enrique a jeho domácí varianta Quique, Jorge, Felipe, Jaime či José.

Mnohem sporadičtěji jsou zastoupena mužská rodná jména zakončená na ostatní ze samohlásek. Koncové -a, -á se vyskytuje snad jen u složených jmen typu José María, přičemž druhá část, María, se skloňuje podle vzoru „předseda“. Více případů se zakončením na -a se vyskytuje mezi příjmeními.

Zcela výjimečně jsou mužská křestní jména zakončená na -i, -y nebo na -u. K těmto by se dala přiřadit domácí varianta jména Manuel, tedy Manu, na -i, -y jsou ve španělštině zakončena pouze příjmení, např. Araceli, Augustí, Alberti, Ory (Zeman, 11)

4.1.1.2.1 Mužská rodná jména zakončená na samohlásku -a

Typ: José María

Vzor: předseda

Takováto jména se obvykle skloňují podle vzoru předseda, jak už ale bylo nastíněno výše, k tomuto typu se dá přiřadit pouze složené jméno José María.

4.1.1.2.2 Mužská rodná jména zakončená na samohlásku -e

Typ: Enrique

Vzor: pán nebo skloňování zájmené

Jak už bylo nastíněno, tento typ jmen patří k těm nejvíce zastoupeným. Do excerpce z korpusu SYN2005 jsem zahrnula jména Bartolomé, Lope, José, Enrique, Manrique, Jaime, Jorge, Felipe a Roque.

Deklinace těchto jmen je již komplikovanější než u jmen se souhláskovým zakončením. Dle Zemana se buď „skloňují podle vzoru „pán“ nebo mají skloňování zájmenné,“¹⁰² kdy se k základu, k němuž patří i samohláska -e, připojují zájmenné koncové formanty. V genitivu a akuzativu se jedná o koncové -ho, v dativu pak -mu a lokál s instrumentálem jsou zakončeny souhláskou -m. Zeman v publikaci dále uvádí, že „jsou-li jména stejná nebo podobná s příslušnými formami jmen v češtině, převažují jmenné tvary.“¹⁰³

V korpusu SYN2005 převažují sice případy jmen složených či alespoň spojení s příjmeními, ale i přesto se z vyexcerpovaných poznatků dá usoudit, že v genitivu a akuzativu mají tato jména zakončení -ho (Jorgeho, Josého, Enriqueho), pokud nenásleduje další jméno či příjmení. Jen v minimu případů se objevilo substantivní zakončení -a (Bartoloméa, Enriquea).

Zbývající pády jsou zde bez výjimky tvořeny náležitě. Dativ je bezproblémovým pádem, v žádném z případů nebylo užito jiného zakončení než náležitého -mu. Lokál a instrumentál mají u tohoto typu jmen stejnou podobu, a to zakončenou na -m.

Můžeme tedy tvrdit, že se jedná o typ s minimálními deklinačními komplikacemi. Jinak je tomu ale u jmen složených, u nichž korpus dokládá rozrůzněnost ve skloňování, a to ve všech pádech kromě nominativu a vokativu. K tomu se ale zmíním více až v kapitole o složených jménech.

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – ENRIQUE
nom.	Enrique
gen.	Enriqueho nebo Enriquea
dat.	Enriquemu nebo
akuz.	Enriqueho nebo Enriquea
vok.	Enrique
lok.	Enriquem
instr.	Enriquem

Tab. 3 - skloňovací typ Enrique

¹⁰² ZEMAN, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3. Románská osobní jména.* (2002), s. 11.

¹⁰³ tamtéž, s. 11.

4.1.1.2.3 Mužská rodná jména zakončená na samohlásku -o

Samotný tento typ by se dal rozdělit do dvou skupin, a to jména, v nichž koncovému -o předchází -c-, a ta, ve kterých se před -o objevuje jiná souhláska nebo samohláska -i-. Zeman dále vymezuje ještě jeden výjimečný podtyp, a to zakončený na -ó. Je to případ, který se týká pouze příjmení, např. Miró.

Typ: Fernando

Vzor: pán

Tento typ patří (spolu s tím zakončeným na samohlásku -o) mezi nejvíce zastoupené. Jak už bylo na začátku kapitoly zmíněno, můžeme k němu přiřadit jména, kterým předchází jakákoliv souhláska kromě -c- a také samohláska -i-. Při excerpci jsem u takto zakončených jmen neshledala žádné výjimky. Jak uvádí Zeman, „v nepřímých pádech se -o odsouvá a jméno se dále skloňuje podle vzoru „pán“

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – FERNANDO
nom.	Fernando
gen.	Fernanda
dat.	Fernandovi nebo Fernandu
akuz.	Fernanda
vok.	Fernando
lok.	Fernandovi
instr.	Fernandem

Tab. 4 - skloňovací typ Fernando

Podtyp: Francisco

Vzor: pán

U těchto jmen nastává problém, zda ponechat původní -c-, nebo jej přepisovat jako -k-. Zeman se o této problematice vyjadřuje tak, že se „v nepřímých pádech a u přídavných jmen přivlastňovacích užívají tvary jak s -c-, tak i s -k-.“¹⁰⁴ Dále pak tvrdí, že pokud se jedná o méně frekventovaná jména, „jsou užívány téměř výhradně jen tvary s -c-“.¹⁰⁵

Excerpcí z korpusu SYN2005 jsem zjistila, že u jmen Enrico, Federico, Rico, Chirico se vyskytují výhradně formy s -c-, naproti tomu u jména Francisco panuje poměrně rovnovážný stav, a to takový, že z šedesáti šesti případů je třicet jedna případů s -c-, třicet pět obsahuje -k-. K tomuto je ještě nutno podotknout, že pokud se jednalo o složená jména či o jméno rodné a příjmení, v nichž i to druhé bylo takto zakončeno (např. Francisco Franco), v převážné většině případů se u obou psala stejná souhláska. V korpusu jsem ale narazila i na ojedinělý případ, kdy pisatel užil u rodného jména původního -c-, ale v příjmení pak -k-. Vznikl tak tedy tvar Francisca Franka.¹⁰⁶

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – FRANCISCO
nom.	Francisco
gen.	Francisca i Franciska
dat.	Franciscovi i Franciskovi
akuz.	Francisca i Franciska
vok.	Francisco
lok.	Franciscovi i Franciskovi
instr.	Franciscem i Franciskem

Tab. 5 - skloňovací typ Francisco

Podtyp: Miró

Vzor: pán

Mezi jména tohoto typu patří spíše příjmení. Skloňují se podle vzoru pán a dle Zemana se „koncové formanty přidávají k tvaru nominativu.“¹⁰⁷

¹⁰⁴ ZEMAN, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3. Románská osobní jména.* (2002), s. 11.

¹⁰⁵ tamtéž, s. 11.

¹⁰⁶ Český národní korpus - SYN2005. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005.

Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

¹⁰⁷ ZEMAN, J. (2002), s. 12.

4.1.2 ŽENSKÁ RODNÁ JMÉNA

Španělská ženská rodná jména se dle Zemanovy publikace přiřazují k deklinačním typům „podle grafické formy shodné se španělskou formou a jeho počestěnou zvukovou podobou.“¹⁰⁸

4.1.2.1 Ženská jména zakončená na samohlásku

Nejčetnější skupinu tvoří ta jména, která jsou ukončená v nominativu na -a, ať už této samohlásce předchází souhláska, nebo jiná samohláska, u ženských španělských jmen konkrétně -i-, -í- nebo -e-. Jen několik málo zástupců má skupina ženských jmen zakončených na -e, ovšem i taková jména se najdou a je třeba s nimi v deklinaci počítat. Patří mezi ně např.: Penélope, Matilde či Zoe. Z ženských jmen zakončených na samohlásku -o jsem našla jediné, a to Socorro.

4.1.2.1.1 Ženská jména zakončená na -a

Typ: Fátima, Rebeca

Vzor: žena

Jak jsem již předeslala na začátku kapitoly, k tomuto typu se řadí převážná část španělských ženských rodných jmen. Avšak i tuto rozsáhlou skupinu je třeba rozdělit na několik podtypů. Učiním tak dle toho, která hláska koncovému formantu předchází.

Zprvce to jsou ta jména, u nichž je základ ukončen na souhlásku. Jedná se o z velké části stabilní a nekomplikovaný deklinační typ, jedinými problematictějšími jmény jsou ta - stejně jako u jmen mužských -, jejichž základ je zakončen na souhlásku -c-. Opět se i zde nabízí variantnost v grafické podobě, tedy psaní -c- nebo -k-. K takovýmto případům bych přiřadila např. jména Bianca, Blanca, Erica, Francisca. Zeman se k tomu opět vyjadřuje tak, že se „v nepřímých pádech užívají tvary jak s -c-, tak i s -k-.“¹⁰⁹ Týká

¹⁰⁸ ZEMAN, J. (2002), s. 13.

¹⁰⁹ tamtéž, s. 14.

se to především genitivu, akuzativu s instrumentálu. V ostatních pádech je i u českých protějšků vždy -c-, uživateli tedy další deklinace nečiní potíže.

U jmen typu Blanca se dle korpusu SYN2005 užívá původní -c-, dále korpus potvrzuje, že např. v překladu románu *Sto roků samoty* Gabriela Garcíi Márqueze je jméno Rebeca výhradně užíváno právě s -c-. Další ze jmen jsem v zmiňovaných pádech při excerpce nenašla.

Pravidlem je, že v dativu a lokálu se po tvrdých souhláskách a také po -b-, -f-, -m-, -p-, -v- píše a vyslovuje ě, naproti tomu po souhláskách měkkých (ve španělštině konkrétně vyslovované [j] a [ň]) a také po -s-, -c-, -l-, -z- patří do grafické i vyslovované formy -e.

Ke jménům zakončeným na ostatní souhlásky lze přiřadit např. jména Aída, Ángela, Catalina, Fabiola, Elena, Celestina, Clara, Salma, Fátima, Frida, Laura, Margarita, Paulina, Rosa, Teresa, Úrsula a mnoho dalších.

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – FÁTIMA
nom.	-a
gen.	-y
dat.	-ě
akuz.	-u
vok.	-o
lok.	-ě
instr.	-ou

Tab. 6 - skloňovací typ Fátima

4.1.2.1.2 Ženská jména zakončená na -ia, -ía

Typ: María

Vzor: růže či žena

Další skupinu tvoří jména, jejichž koncovému formantu předchází samohláska -i- nebo -í-. K tomuto podtypu se řadí třeba jména Aurelia, Cecilia, Julia, María, Lucía, Leticia, Sofía a další. Dle Zemanovy publikace se jména tohoto typu „skloňují podle vzoru „růže“.“¹¹⁰ Naproti tomu se ale dle textů excerpovaných z korpusu SYN2005

¹¹⁰ ZEMAN, J. (2002), s. 13.

vyskytuje navíc i deklinace podle vzoru „žena“. Je tomu tak např. u jmen María či Lucía. Pak už záleží na uživateli, jaký vzor k deklinaci užije.

Korpus ukázal, že užití jména María v genitivu je stabilní, tedy Maríi. Naproti tomu jméno Leticie má genitivní zakončení -u, tedy Leticiu. Dativ a lokál se jeví jako nejméně komplikované pády, dle excerptce se v textech objevují pouze podoby Maríi a Leticii. Jméno María se v akuzativním pádu užívá ve dvojí různé podobě, buď tedy skloňované dle vzoru „růže“, pak tedy vzniká forma Maríi, nebo dle vzoru „žena“, přičemž touto cestou vzniká varianta Maríu. Obě podoby jsou v korpusu zastoupeny v značně vyrovnaném poměru, nelze tedy určit, která deklinace převažuje. U jména Leticie se ovšem skloňování dle vzoru „žena“ nenabízí, korpus výhradně dokládá užití akuzativního zakončení -i, tedy Leticii. Vokativ a instrumentál rovněž pokračují v rozlišování deklinace dle vzorů „žena“ a „růže“, jméno María má ve vokativním pádě formu Marío, Leticie pak podobu shodnou s tou nominativní. Instrumentál dle vzoru „žena“ je doložen u jmen María a Lucía, u jména Leticia pak korpus dokládá užití instrumentálového zakončení podle vzoru „růže“.

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – MARÍA, LETICIA
nom.	-a
gen.	-i (Maríi), -u (Leticiu)
dat.	-i
akuz.	-i
vok.	-o (Marío), -e (Leticie)
lok.	-i
instr.	-ou (Maríou), -í (Leticii)

Tab. 7 - skloňovací typ María, Leticia

4.1.2.1.3 Ženská jména zakončená na -ea

Typ: Dulcinea

Vzor: žena

Tento podtyp není příliš hojně zastoupen, avšak se k němu řadí přinejmenším dvě jména velmi známých literárních postav, tedy Dulcinea a Galatea. Je tedy třeba se o nich zmínit. Dále pak k němu patří jména jako Tea či Lea.

Při deklinaci těchto jmen se postupuje tak, že se od nominativního tvaru odtrhne koncový formant a k základu se přidávají koncová zakončení vzoru „žena“. Korpus SYN2005 toto náležité užívání potvrzuje, při excerpci jsem nenalezla žádný případ, kdy by se deklinace od vzorového paradigmatu odchýlila.

Genitiv měl ve všech případech zakončení -y, tedy Dulciney, Galatey. Dativ bylo možno dohledat pouze u jména Galatea a i tam byla náležitá podoba potvrzena. Stejně tak se pouze jméno Galatea vyskytlo ve vokativním pádu, a to ve správně užitých formách, tedy Galateo. U obou jmen byla korpusem potvrzena podoba akuzativního pádu na -u, Dulcineu, Galateu, v instrumentálu pak forma s koncovým -ou, Dulcineou a Galateou. Při excerpci jsem nenarazila na tato jména v pádu lokálu, nicméně by dle vzorového paradigmatu zněl stejně jako dativ, tedy se zakončením na -e.

PÁD	SKLOŇOVACÍ TYP – DULCINEA
nom.	-a
gen.	-y
dat.	-e
akuz.	-u
vok.	-o
lok.	-e
instr.	-ou

Tab. 8 - skloňovací typ Dulcinea

4.1.2.1.4 Ženská jména zakončená na -e

Typ: Penélope

Vzor: nesklonné

Skupina ženských jmen zakončených na samohlásku -e není tak zastoupena jako je tomu u mužských jmen se stejným zakončením v nominativu. Je ale nutné tento typ alespoň zmínit, neboť k němu náleží i Penélope, tedy jméno často užívané v tisku zejména díky španělské herečce Penélope Cruz.

Jak lze tvrdit z vyexcerpovaných výsledků korpusu SYN2005, jméno Penélope je nesklonné. Zmiňovaný korpus ale také dokládá případ, kdy bylo užito podoby Penelopě v lokálovém pádu. Tato situace ale byla určitě dána tím, že uživatel vycházel z nominativního tvaru Penelopa a užil deklinace dle vzoru „žena“.

4.1.2.1.5 Ženská jména zakončená na -o

Typ: Socorro

Vzor: nesklonné

Tento deklinační typ má pouze jednoho zástupce, a to je jméno Socorro. Při excerpci z korpusu SYN2005 jsem ale nenalezla žádný případ užití. Navzdory tomu si dovolím tvrdit, že toto jméno zůstává nesklonné, popř. stejně jako u jména Penélope dochází k uživatelovu přetransformování nominativní podoby na tvar Socorra, a tudíž i užití deklinace dle vzoru „žena“.

4.1.2.2 Ženská jména zakončená na souhlásku

Hojně jsou zastoupena i jména končící na souhlásku, konkrétně -r, -s, -n, -z. Patří k nim např.: Beatriz, Carmen, Dolores, Inés, Pilar a další.

Typ: Carmen

Vzor: nesklonné

Dalším silně zastoupeným typem španělských ženských rodných jmen jsou ta se zakončením na souhlásku. Ta, jak dokládají výsledky excerptce z korpusu SYN2005, zůstávají ve všech případech nesklonná, ať už se jedná o užití jednoho jména nebo o jméno složené.

K této skupině by se dala přiřadit jména zakončená na jakoukoli souhlásku užívanou ve španělštině, při mém výzkumu jsem ale narazila na jména zakončená pouze na několik souhlásek, a to -d (Caridad, Piedad), -l (Etel, Grisel, Ráquel), -n (Carmen,

Belén, Concepción), -r (Pilar, Ester), -s (Inés, Remedios, Dolores, Gertrudis), -z (Beatriz, Cruz, Paz).

4.2 PŘÍJMENÍ

Příjmení je „dědičné jméno rodiny tvořící zpravidla jeden z funkčních členů dvoujmenné nebo vícejmenné antroponymické soustavy.“ (ESČ) U osob španělského původu je zcela běžné, že mají více než jedno křestní jméno. Nejjednodušší variantou je klasické spojení jednoho jména a jednoho příjmení bez předložky. U těchto jmen v převážné většině případů korpus SYN2005 potvrzuje náležité skloňování. Výjimečně se vyskytly případy obojího dlouhého skloňování. Dále pak následuje případ se dvěma křestními jmény a jedním příjmením.

4.2.1 Jednoduchá příjmení

Jména osob španělského původu, která mají jedno příjmení, se skloňují podle stejných deklinačních vzorů jako jména křestní, s pouhou výjimkou, že v dativu a lokálu se užívají delší podoby, tedy ty zakončené na -ovi.

4.2.1.1 **Příjmení zakončená na souhlásku**

Stejně jako jména rodná se dají rozdělit na deklinační podtypy, zaprvé dle vzoru pán, k němuž se řadí opět ta jména zakončená na tvrdé souhlásky -n, -r, -d a také na -m, -b, -p, -l. Jako příklady bych výběrově uvedla příjmení Alarcón, Aznar, Bazán, Bisbal, Carpentier, Cortázar. Tato se budou stejně jako deklinační typ Juan skloňovat podle vzoru „pán“. Naproti tomu jména jako Borges, Fuentes, Güell, Hernández, Márquez, Martínez, Paz, Puig, Ruiz, Sánchez se skloňují stejně jako typ Carlos, tedy dle vzoru „muž“.

4.2.1.2 Příjmení zakončená na samohlásku -a

Takováto jména se obvykle skloňují podle vzoru *předseda*, jak už ale bylo nastíněno výše, z rodných jmen se k tomuto typu dá přiřadit pouze složené jméno *José María*. Příjmení zakončená na tento vokál jsou ale mnohem četněji zastoupena, patří k nim např. *Azuela*, *Cela*, *Espronceda*, *Lorca*, *Ortega*, *Quiroga*, *Parra*, *Rivera*, *Saavedra* a mnoho dalších. V genitivním pádu mají obvykle zakončení *-y*, pouze u těch příjmení, u nichž nominativnímu zakončení *-a* předchází vokál *-í-* (*Alegría*, *García*), píšeme namísto koncového *-y* vokál *-i*.

I zde, stejně jako u jmen *na-o* ale můžeme vymezit podtyp, u kterého koncovému *-o* předchází grafické *-c*. Stejně jako u nich se v nepřímých pádech a u přídavných jmen přivlastňovacích užívají tvary jak *s -c-*, tak i *s -k-*. Typickým příkladem je příjmení *Lorca*. Korpus dokládá vyvážené užití dvou genitivních podob, v excerpceci jsem zaznamenala deset užití *Lorky* a jedenáctkrát *Lorcy*. Dle korpusu SYN2005 se v jednom případě vyskytla i podoba *Lorci*. V ostatních pádech se v téměř stoprocentním zastoupení vyskytovala pouze podoba *s -k-*.

4.2.1.3 Příjmení zakončená na samohlásku -e

Tato příjmení se skloňují opět stejně jako jejich rodné protějšky, tedy buď podle vzoru *pán*, nebo skloňováním zájmenným, kdy se k základu, k němuž patří i samohláska *-e*, připojují zájmenné koncové formanty.

Mezi tyto patří např. příjmení *Allende*, *Caspe*, *Casquete*, *Echenique*, *Fuerte*, *Huarte*, *Vicente* a další.

4.2.1.4 Příjmení zakončená na samohlásku -i

Typ: Alberti

Vzor: zájmenné skloňování

Na *-i*, *-y* jsou ve španělštině zakončena pouze příjmení, např. *Ali*, *Aostri*, *Araceli*, *Augustí*, *Alberti*, *Balerdi*, *Benedetti*, *Laramendi*, *Leopardi*, *Mariátegui*, *Ory*, *Zunzunegui*.

Pokud by se ale našla i nějaká rodná jména takto zakončená, typově by se skloňovala stejně, tedy „pomocí zájmených koncovek.“¹¹¹ (Zeman, 11) Jedná se o poměrně silně zastoupený deklinační typ.

4.2.1.5 Příjmení zakončená na samohlásku -o

Jak už bylo nastíněno u jmen rodných, typ zakončený na samohlásku -o se skloňuje dle vzoru „pán“, přičemž se nominativní -o odtrhne a k základu se přidávají zakončení tohoto vzoru. Jako příklad uvádím příjmení Darío, Lillo, Machado, Quevedo, Romero, Sarmiento, Unamuno, Vallejo.

Opět ale můžeme vymezit podtyp jmen, u kterých koncovému -o předchází grafické -c. Stejně jako u rodných jmen se v nepřímých pádech a u přídavných jmen přivlastňovacích užívají tvary jak s -c-, tak i s -k-.

4.2.1.6 Příjmení zakončená na samohlásku -u

Typ: Maeztu

Aranburu, Aranzazu, Guelbenzu, Lejarazu, Zumalburu

Tento typ se skloňuje podle vzoru „pán“, potvrzuje to jak Zemanova příručka, tak korpus SYN2005. V genitivu se tedy objeví podoba Guelbenzua, Maeztua.

4.2.2 Složená jména a příjmení

Ve španělsky mluvících zemích je zcela běžné, že osoby mají více než jedno křestní jméno a příjmení. První příjmení je po otci, druhé po matce. „Za rozhodující bývá považováno rodové jméno otcovské. V českém prostředí bývá nositel znám pod svým posledním jménem,“¹¹² např. Márquez.

¹¹¹ ZEMAN, J. (2002), s. 11.

¹¹² tamtéž, s. 12

Nejjednodušší variantou je klasické spojení jednoho jména a jednoho příjmení bez předložky. U těchto jmen v převážné většině případů korpus SYN2005 potvrzuje náležité skloňování. Výjimečně se vyskytly případy obojího dlouhého skloňování. Dále pak následují případy jmen se dvěma křestními jmény a jedním příjmením nebo naopak spojení jednoho křestního jména se dvěma příjmeními. Excerpce z korpusu ukázala, že převažují jména, v nichž se vyskytují přídomky, tedy předložka „de“ a následující jedno či dvě příjmení. I tyto případy mohou mít mnoho různých variant. Od nejjednodušších spojení s přídomkem jako je Miguel de Unamuno ke složeným jménům s přídomkem, jako je např. Inca Garcilaso de la Vega. Přídomkům se ale budu více věnovat v následující kapitole.

Prvním a nejjednodušším možným spojením, je užití jednoho rodného jména a jednoho příjmení. Je tomu tak např. u jmen Luis Figo, Carlos Sainz, Carlos Santana, Carlos Lago, Carlos Saura, Carlos Hernández, Martín Marcos atd. Deklinace tohoto typu uživateli nečiní problém, jen v minimálním množství z excerpovaných případů se v dativu či lokálu objevuje i první ze jmen v dlouhé podobě. Dle korpusu SYN2005 tomu tak bylo u jména Carlos Sainz v Lidových novinách a pak také u dvousložkového příjmení García Márquez v Imaginární přítelkyni, kdy se v dativu a lokálu objevily podoby s oběma jmény s koncovým formantem -ovi, tedy Carlosovi Sainzovi a Garcíovi Márquezovi.

O problematickém užití dativní a lokálové podoby jména Carlos jsem se zmiňovala již v kapitole o rodných jménech. Korpus SYN2005 udává dvojí užívanou podobu zmiňovaných pádů, a to Carlosu a Carlosi. První varianta se objevila v 60% vyexcerpovaných případů, konkrétně např. Carlosu Francovi, Juanu Carlosu Ferrerovi, Carlosu Sainzovi, Carlosu Lagovi, Carlosu Saurovi, Carlosu Nelsonovi. Naproti tomu koncové -i se v dativu či lokálu u tohoto jména objevila ve 40% případů. Bylo tomu tak např. u tvarů jmen Carlosi Fuentesovi, Carlosi Prío Socarrásovi, Carlosi Bourbonškému, Carlosi Santanovi, Carlosi Hernándezovi.

Druhou skupinu tvoří spojení dvou křestních jmen a jednoho příjmení, jak je tomu např. u jmen Jorge Luis Borges, José Luis Chilaverto či José María Aznar. Korpus ukázal, že v dativu a lokálu se objevují podoby Jorge Luisi Borgesovi, José Luisi Chilavertovi, Genitivní tvary jsou téměř bezvýhradně užity dle stejného deklinačního vzorce, vznikají tvary Juana Maríi Uriarteho, Josého Maríi Aznara, Josého Maríi Verneta. Ve výjimečném případě se vyskytla i genitivní forma José Maríi Aznara, kde první jméno zůstalo v neskloněné podobě. I akuzativní pád dokazuje, že v ponechávání nesklonnosti nepanuje

jednota. U jména José María Martín Carpena se vyskytla rodná jména ve tvaru Josého Maríu, naproti tomu José María Aznar měl v akuzativu formu rodných jmen José Maríu. Instrumentál je pak doložen jen jedním příkladem, a to užitím jména José Maríou Aznarem.

Třetím, silně zastoupeným typem je spojení jednoho rodného jména se dvěma příjmeními. K této skupině bych přiřadila jména Federico García Lorca, Ramón Valle-Inclán či Gabriel García Márquez.

Jak už jsem nastínila v části týkající se příjmení zakončených na samohlásku -a, u jména Lorca panuje rovnovážný stav mezi ponecháváním původního -c- a přepisováním jako -k-. U složeného jména Federico García Lorca se vyskytuje několik různých variant užití. V genitivu převažuje dle korpusu SYN2005 plná podoba s původním konsonantem -c-, tedy Federica Garcíi Lorcy. Ve třech případech se vyskytla podoba Federika Garcíi Lorcky, ve dvou pak Federica Garcíi Lorcky. Jedná-li se pouze o užití příjmení, pak se situace ještě víc rozrůžňuje. Ve třech z osmi případů bylo užito obou příjmení, tedy Garcíi Lorcky, ve dvou případech bylo rodné jméno a první příjmení zkráceno iniciálou a následovalo druhé příjmení s -k-. F. G. Lorcky, naproti tomu korpus ukázal i jeden případ užití podoby F.G. Lorcy. V akuzativu se vyskytuje ve třetině případů (dva z šesti) objevuje podoba Federika Garcíu Lorku, v jednom případě pak korpus dokládá užití Federika García Lorku a v jednom dokonce Federica Garcíu Lorca. Asi ve čtvrtině případů bylo užito jen příjmení Lorca, a to napříč celým deklinačním paradigmatem.

Dalším jménem, u něhož korpus SYN2005 potvrdil rozkolísanost v deklinaci, je Gabriel García Márquez. V šesti případech je užito celé jméno Gabriel García Márquez, ve dvojnásobném počtu případů byla užita obě příjmení bez rodného jména, tedy García Márquez, ve dvaceti třech z případů pouze poslední příjmení Márquez. Dále se třikrát vyskytlo užití G.G. Márquez, dvakrát G. Márquez, ojedinělé byly i tvary Gabriel G. Márquez a Gabriel Márquez.

V genitivu převažovalo užití Gabriela Garcíi Márqueze, naproti tomu podoby G. Márqueze, Gabriela Márqueze či Márqueze byly ojedinělé. Korpus doložil jen jeden dativní tvar, a to Márquezovi. Naproti tomu v lokálu se objevila jak forma Garcíovi Márquezovi, tak Márquezovi. Akuzativ byl častěji zastoupen užitím posledního příjmení, Márqueze, v jedné pětině případů bylo užito akuzativu plného jméno Gabriela Garcíu Márqueze. Stejně tak se v instrumentálu objevily obojí podoby, Garcíou Márquezem i Márquezem.

4.2.3 Složená jména s přídomky

Jak už bylo uvedeno, osoby španělského původu mívají více než jedno křestní jméno či příjmení. „Součástí mnohých příjmení španělského původu jsou komponenty „de“, „del“ a „de la“.“¹¹³ K takovým jménům patří např. López de Ayala, Lope de Vega, Miguel de Unamuno, Juan de Dios González, Ramón de Guzmán y Alfarache, Juan del Encina či Pedro Calderón de la Barca.

Komponenty „de“, „del“ a „de la“ se neskloňují. „Skloňování částí po těchto komponentech ovšem kolísá. V odborné literatuře se považují za neskloňné, v ostatních textech ale převažuje tendence tyto části skloňovat, zvláště pokud jsou nositelé pod touto částí příjmení známější.“¹¹⁴

U těch nositelů, kteří jsou známější pod částí jména před předložkou, se přídomek zpravidla neskloňuje. Někdy dochází i k tomu, že se komponent vynechá.¹¹⁵

Dalším komponentem je spojka „y“ (= a). V nepřímých pádech je většinou vynechávána.¹¹⁶

Jména s přídomky se dají rozdělit na několik podtypů a variant. Zprvce je to případ s jedním rodným jménem, s předložkou a jedním příjmením. Mezi tato patří jména jako Lope de Vega, Miguel de Unamuno, Pedro de Heredia, Juan de Fuca, Fernando de Rojas, Manolo de la Presa, Adrian de Armado, Manuel de Oliviera, Ercole de Luna, Rosendo de la Rosa, Alonso de Valdecuellos, Tirso de Molina, Juan de Perea a další.

Dále je možné spojení jednoho rodného jména, předložky a dvou příjmení, např. Juan de Dios González. Někdy je navíc mezi jednotlivými příjmeními spojovací komponent „y“. Tak je tomu např. u jmen Ramón de Guzmán y Alfarache.

Další možnou formou je spojení jednoho rodného jména, se dvěma příjmeními, mezi nimiž je umístěn komponent. Toto je doloženo u jmen jako Inca Garcilaso de la Vega, Pedro Calderón de la Barca, Pedro Lugo de Albarracin.

Spojení dvou rodných jmen a přídomku s jedním či dvěma příjmeními je dokládají např. jména José María de Heredia, Juan Luis de la Roca, Pedro Alfonso de Orellana či Lope Félix de Vega y Carpio, Ramón María del Valle Inclán a další.

¹¹³ ZEMAN, J. (2002), s. 12.

¹¹⁴ tamtéž, s. 12 n.

¹¹⁵ tamtéž, s. 13.

¹¹⁶ tamtéž, s. 13.

4.2.4 Přechylování

Při přechylování dochází k „utváření ženské podoby k mužskému příjmení, v češtině se provádí připojením přípony -ová k nominativu singuláru mužského příjmení.“¹¹⁷ Uživatel bez potíží vytvoří přechýlenou podobu od příjmení, které je zakončeno na souhlásku, např. Gómezová, Chacelová. Je-li příjmení zakončeno na samohlásku -a či -o, tyto samohlásky se odtrhnou a ke kmenu se přidá přípona -ov(á). Problém může nastat, je-li příjmení zakončeno na -e. V takovém případě se ale nechává koncové -e a až za něj se připojuje přechylovací přípona.¹¹⁸

U příjmení složených se „většinou přechylují obě části (Pardová Bazánová), v odborných textech se vyskytují i formy s přechýlením pouze druhé části, např. Pardo Bazánová.“¹¹⁹ Korpus potvrdil, že značná část ženských příjmení zůstává v nepřechýlené podobě.

¹¹⁷ ZEMAN, J. (2002), s. 13.

¹¹⁸ tamtéž, s. 13.

¹¹⁹ tamtéž, s. 13.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce „Španělská antroponyma v českém deklinačním systému“ bylo zjistit analyzovat deklinační typy a podtypy, všimnout si odchylek od českých deklinačních typů, využít metody excerpce z korpusu. Předmětem mé práce bylo studium doporučené a jiné odborné literatury, vymezení problému a excerpce z korpusu SYN2005. Následně pak analýza výsledků a určení deklinačních typů a podtypů osobních jmen španělského původu.

Excerpce z korpusu SYN2005 ukázala, že v užívání osobních jmen španělského původu a jejich začleňování do češtiny panuje dosud ještě částečně nejednotný stav. Některá jména, především ta se zakončením typickým i pro češtinu, jsou přejímána téměř bez problémů. K takovýmto antroponymům patří např. mužská jména typu Juan, tedy ta se zakončením na tvrdou souhlásku či obojetné hlásky -m, -b, -p. Z ženských jmen jsou bezproblémovými ta jména typu Fátima, která jsou zakončená na -a, jemuž předchází souhláska, a také ženská jména zakončená na souhlásku. Excerpce z korpusu SYN2005 zjistila, že zůstávají nesklonná a nečiní potíže.

Mezi španělská antroponyma patří i ta se zakončením netypickým pro češtinu. Jak už bylo zmíněno, ženská jména zakončená na souhlásku zůstávají nesklonná. Dále pak existuje velké množství jmen mužských se zakončením na samohlásku -e, např. Enrique, Lope, José či Jorge. Mohou se buď skloňovat podle českého vzoru pán, nebo se k základu přidávají koncové formanty zájmenného skloňování, což je vhodnější z důvodu menší komplikovanosti.

K těm jménům, jejichž deklinace může uživateli činit obtíže, bych dle výsledků excerpce přiřadila mužská jména typu Francisco, kde je základ ukončen souhláskou -c. U těchto jmen panuje poměrně rovnovážný stav, a to takový, že 47% výskytů je s -c-, 53% obsahuje -k-.

Typem španělských ženských osobních jmen, jejichž deklinace může činit problém, je typ María, Leticia. Mohou se skloňovat podle dvou českých vzorů, žena a růže. Záleží už potom na uživateli, který vzor k deklinaci použije. Při skloňování podle vzoru růže se jméno María přizpůsobí svému českému protějšku, tedy Marie.

V další části jsem se zabývala složenými jmény a příjmeními španělského původu. Jména osob španělského původu, která mají jedno příjmení, se skloňují podle stejných deklinačních vzorů jako jména křestní, s pouhou výjimkou, že v dativu a lokálu se užívají delší podoby, tedy ty zakončené na -ovi.

Je u nich zcela běžné, že mají dvě jména a příjmení. K tomu je nutno podotknout, že značná část osob španělského původu má ve jméně tzv. přídomek, obsahuje tedy předložkové komponenty de, del, de la a/nebo spojovací komponent y. Tyto prvky se sice neskloňují, ale často komplikují skloňování celého jména.

Části za komponentem se v odborné literatuře považují za neskloňné, ale v ostatních textech bývají skloňovány, zejména když jsou nositelé známější pod tímto jménem.

V krátkosti jsem také nastínila obecnou problematiku přechylování, tedy utváření ženských protějšků k mužským příjmením. V češtině se tak činí pomocí přechylovací přípony -ov(á). U složených příjmení se obvykle přechylují obě složky, v odborné literatuře se upřednostňuje přechýlení pouze posledního příjmení či nepřechýlení. Korpus potvrdil, že značná část ženských příjmení zůstává v nepřechýlené podobě.

V užívání osobních jmen španělského původu a jejich začleňování do českého systému panuje dosud ještě částečně nejednotný stav. Některá jména, především ta se zakončením typickým i pro češtinu, jména, která mají stejnou podobu jak ve španělštině, tak v češtině, a jména mediálně dobře známá i v českém prostředí jsou přejímána téměř bez problémů. Existuje ale i velké množství jmen a příjmení, jejichž začlenění do českého jazyka činí uživatelům potíže. Jména osob španělského původu čím dál více pronikají do českého prostředí, ačkoliv nejsou dosud natolik rozšířena jako např. anglická jména. Je ale zapotřebí poskytnout úplné informace o začlenění španělských antroponym do českého systému, aby se mnohdy rozkolísaný stav užití a deklinace ustálil.

ANOTACE

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Akademický rok 2009/2010

Autor: MATOUŠKOVÁ ADÉLA

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Josef Línek, Ph.D.

Obor: Česká filologie

Rok obhajoby: 2010

Datum zadání bakalářské práce: 19.5.2009

Datum odevzdání bakalářské práce: 10.5.2010

Název tématu: Španělská antroponyma v českém deklinačním systému
Spanish Antroponyms in Czech Declination System

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce bude mít dvě části. V první – teoretické části – budou charakterizovány zásady pro pravopis, výslovnost a skloňování antroponym španělského původu při začleňování do českého deklinačního systému.

V druhé – praktické části práce – budou zpracovány výsledky excerpce z korpusu SYN2005.

Cíl práce:

Cílem práce je s využitím excerpce z korpusu SYN2005 analyzovat deklinační typy a podtypy, zjistit odchylky od českých deklinačních typů.

Postup práce a použité metody:

Studium doporučené a jiné relevantní odborné literatury, vymezení problému a excerpce z korpusu SYN2005. Analýza výsledků a určení deklinačních typů.

Rozsah práce: 45 - 50 stran

Seznam odborné literatury:

BĚLIČ, O.: Španělská literatura. Vydání první. Orbis, Praha 1968. ISBN neuvedeno.

ČERMÁK, P.: Fonetika a fonologie současné španělštiny. Vydání první. Karolinum, Praha 2005. ISBN 80-24-60879-0.

DUBSKÝ, J.: Španělsko-český slovník. Vydání čtvrté. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1989. ISBN 80-04-22898-4.

KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J.: Encyklopedický slovník češtiny. Nakladatelství Lidových novin, Praha 2002. ISBN 987-80-7106-484-8.

KUČERA, J., ZEMAN, J.: Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická osobní jména. Vydání první. Gaudeamus, Hradec Králové 1998. ISBN 80-7041-482-0.

LOTKO, E.: Slovník lingvistických termínů pro filology. Vydání třetí. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2005. ISBN 80-244-0720-5.

PETR, J. a kol.: Mluvnice češtiny 1. Vydání první. Academia, Praha 1986. ISBN neuvedeno.

PETR, J. a kol.: Mluvnice češtiny 2. Vydání první. Academia, Praha 1986. ISBN neuvedeno.

SEKVENT, K., ŠLOSAR, D.: Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině. Vydání první. Academia, Praha 2002. ISBN 80-200-0989-2.

ZEMAN, J.: Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3. Románská osobní jména. Vydání první. Gaudeamus, Hradec Králové 2002. ISBN 80-7041-017-5.

Korpus SYN2005

Shrnutí

Předmětem bakalářské práce „Španělská antroponyma v českém deklinačním systému“ je s využitím excerpcí z korpusu SYN2005 analyzovat deklinační typy a podtypy, zjistit odchylky od českých deklinačních typů. V první, teoretické části budou charakterizovány zásady pro pravopis, výslovnost a skloňování antroponym španělského původu při začleňování do českého deklinačního systému.

V druhé, praktické části práce budou zpracovány výsledky excerpcí z korpusu SYN2005.

Summary

The Bachelor Degree Thesis ‘Spanish Antroponyms in Czech Declination System’ focuses on analyzing types of declination by the excerption from the corpus SYN2005 as well as on discovering variations of czech types of declination.

The first part of this thesis presents a description of orthography, pronunciation and declination rules, while the second section analyses results of the excerption from the corpus SYN2005.

Klíčová slova

Antroponyma, rodná jména, příjmení, přejímání jmen, počešťování, deklinace, deklinační typy

Keywords

Antroponyms, First Name, Surname, Acceptance, Czechisizing, Declination, Types od Declination

SEZNAM LITERATURY

BĚLIČ, O.: Španělská literatura. Vydání první. Orbis, Praha 1968. ISBN neuvedeno.

ČERMÁK, P.: Fonetika a fonologie současné španělštiny. Vydání první. Karolinum, Praha 2005. ISBN 80-24-60879-0.

DUBSKÝ, J.: Španělsko-český slovník. Vydání čtvrté. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1989. ISBN 80-04-22898-4.

KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J.: Encyklopedický slovník češtiny. Nakladatelství Lidových novin, Praha 2002. ISBN 987-80-7106-484-8.

KUČERA, J., ZEMAN, J.: Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická osobní jména. Vydání první. Gaudeamus, Hradec Králové 1998. ISBN 80-7041-482-0.

LOTKO, E.: Slovník lingvistických termínů pro filology. Vydání třetí. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2005. ISBN 80-244-0720-5.

PETR, J. a kol.: Mluvnice češtiny 1. Vydání první. Academia, Praha 1986. ISBN neuvedeno.

PETR, J. a kol.: Mluvnice češtiny 2. Vydání první. Academia, Praha 1986. ISBN neuvedeno.

SEKVENT, K., ŠLOSAR, D.: Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině. Vydání první. Academia, Praha 2002. ISBN 80-200-0989-2.

ZEMAN, J.: Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3. Románská osobní jména. Vydání první. Gaudeamus, Hradec Králové 2002. ISBN 80-7041-017-5.

Český národní korpus - SYN2005. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

OBSAH

ÚVOD	4
1 VYMEZENÍ POJMOSLOVÍ	6
2 PRAVOPIS	8
3 VÝSLOVNOST	12
3.1 ŠPANĚLSKÁ VÝSLOVNOST	13
3.1.1 Samohlásky	13
3.1.2 Souhlásky	14
3.2 POČEŠTĚNÁ VÝSLOVNOST	16
4 SKLOŇOVÁNÍ	17
4.1 RODNÁ JMÉNA	21
4.1.1 MUŽSKÁ RODNÁ JMÉNA	21
4.1.2.1 Mužská rodná jména zakončená na souhlásku.....	21
4.1.1.2 Mužská rodná jména zakončená na samohlásku.....	25
4.1.1.2.1 Mužská rodná jména zakončená na a.....	25
4.1.1.2.2 Mužská rodná jména zakončená na e, é.....	25
4.1.1.2.3 Mužská rodná jména zakončená na o, ó.....	27
4.1.2 ŽENSKÁ RODNÁ JMÉNA	29
4.1.2.1 Ženská rodná jména zakončená na samohlásku.....	29
4.1.2.1.1 Ženská rodná jména zakončená na a.....	29
4.1.2.1.2 Ženská rodná jména zakončená na ia, ía	30
4.1.2.1.3 Ženská rodná jména zakončená na ea	31
4.1.2.1.4 Ženská rodná jména zakončená na e.....	32
4.1.2.1.5 Ženská rodná jména zakončená na o.....	33
4.1.2.2 Ženská rodná jména zakončená na souhlásku.....	33
4.2 PŘÍJMENÍ.....	34
4.2.1 Jednoduchá příjmení	34
4.2.1.1 Jednoduchá příjmení zakončená na souhlásku.....	34
4.2.1.2 Jednoduchá příjmení zakončená na a.....	35
4.2.1.3 Jednoduchá příjmení zakončená na e.....	35
4.2.1.4 Jednoduchá příjmení zakončená na i.....	35
4.2.1.5 Jednoduchá příjmení zakončená na o.....	36
4.2.1.6 Jednoduchá příjmení zakončená na u.....	36

4.2.2	Složená příjmení.....	36
4.2.3	Příjmení s přídomky.....	39
4.2.4	Přechylování.....	40
	ZÁVĚR.....	41
	ANOTACE.....	43
	SEZNAM LITERATURY	46
	OBSAH	48